

להבין כו' בתחילת ספר התניא.

מכ"ס אדמו"ר הצמח צדק ו"ע.

להבין הקושיא הנזכרת בתחלת ספר התניא על משארו"ל הי' בעיניך כרשע שאם יהי' בעיניו כרשע הרי יבוא לידי עצבות על היותו מורד ברבוננו, וידוע דעצבות הוא רע מאד בעבודת הוי' ואדרבא עיקר העבודה צ"ל בשמחה דוקא כמ"ש נ"כ בקללות דמ"ת תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה ובטוב לבב כו' ואם הכוונה שיהי' בעיניו כרשע ואעפ"כ לא יתעצב גם זה אינו מובן שהרי א"כ הוא קלות ח"ו, ותוכן התירוץ ע"ז אינו מובן כ"כ מתוך ספר התניא מחמת אריכות הענין ויובן בהקדם ענין העונשין שמענישין למע' שאינו כ"א על מעשים בפו"מ דוקא ולא על העבודה שבלב כו', כי הנה יש ע"ס והמדרי' העשירית שבע"ס הוא מדת מל' והוא בחי' דין כמא' דינא דמלכותא דינא כו'. וממנה בא העונש לעוברי רצוננו, והענין כי המל' הוא מקור הנבראים, פי' שלהיות התהוות הנבראים בבחי' יש ושיהי' נפרדים לעצמן כמו שהם עתה הוא ממדת מל' שהמל' הוא הגורם התהוות היש כי אין מלך בלא עם והיינו נפרדים דוקא שיהי' דבר לעצמו שאז יתכן ענין המלוכה והתנשאות עליהם א"כ מדת מלכותו ית' דוקא היא הגורמת התהוות הנבראים משא"כ בבחי' עצמות המאציל שם הוא בבחי' הביטול לגמרי כידוע, ואמנם תכלית התהוות היש הוא כדי שיהי' בטל אח"כ כי ולכבודי בראתיו כתי' כי זהו עיקר מדת המל' שיהי' התהוות בחי' היש ושאח"כ יהי' בטל אל המלך וכמ"ש וצבא השמים לך משתחווים וזהו נס' קבוע מ"ש כידוע שבחי' מל' הוא בחי' יראה אלא שהיא יר"ת וחכ' נס' ירא' עילאה. (כי חכ' הוא ירא' בשת שהוא בחי' ביטול בפנימיות וזהו באצי' שאינן בחי' נפרדים כלל משא"כ מל' הוא בחי' יראה חיצוני' שהוא באמת נפרד בעצם רק שבטל ומשתחווה בחיצוני') והנה ע"ז יש עונש מלמע' שאם אין היראה בשלימות כדבעי אזי מענישים ע"ז. משא"כ על מדת האה' שגם אם אין

אוהב את ה' ית' מקירות לבו אין מענישים ע"ז והטעם כי
הרי העונש הוא ממדת מל' ית' כי דינא דמל' דינא ואין עונש
רק על המורד במלך, ולכן מה שאינו אוהב את המלך לא נס'
מרידה כלל עד"מ במלך בו"ד שגם אם אין אנשי מקום פלגני
אוהבים אותו אינם נס' מורדים במלך מחמת זה ובלבד שמוראו
עליהם ולא שייך ע"ז עונש כלל ורק זה גופא מה שאינו נכנס
לפנים זהו עונשו משא"כ בשמסיר ממנו היראה עד שניכר שאין
מוקא המלך מוטלת עליו נס' מורד במלך כי עיקר היכר מדת
מלכות הוא רק בחי' יראה שמוראו עליהם וזה נס' קבעום"ש
שאימת המלך עליו וכך למע' שתכלית התהוות היש ממדת
מל' ית' הוא כדי שאח"כ יסבלו עליהם עול מלכותו והיינו בחי'
יראה מורא שמים ונס' ביטול ולכן יש ע"ז עונש למי שאינו
ירא ובטל כי אז נס' מורד במל' (והיינו על בחי' יראה חיצוני'
משא"כ יראה פנימית הוא גם למע' מאה' ולא שייך ע"ז עונש
כלל וכמובן ג"כ מהמשל הנ"ל שהרי סבת העונש הוא מחמת
שמורד במלך ולא יתכן מרידה אלא ע"י העדר ירא' חיצונו'
שהוא דבר הניכר אבל מה שבפנימי' אינו ניכר ובחי' יראה
וביטול שבפנימי' אינו ניכר ומכ"ש מאה' כו') ודינא דמל' דינא
לעונש המורדים בו אלא שהוא בחי' דינא רפיא כו' ומ"מ בא
עונש ממנו אם בעוה"ז ביסורי הגוף או בניהנם ויסורי עוה"ז
נס' יסורים של אה' כי אפי' ע' שגה יסורי איוב אינם שקולים
בשעה א' יסורי' בניהנם ואעפ"כ הם ממרקים כיסורים קשים
בניהנם וכמ"ש באנה"ת בשם הרמב"ן ממשל העתקת הצל'
בארץ טפת שכנגדו ברסיע כמה מילין כו'.

נת' מבחי' מל' בא העונש דינא דמל' דינא כי בחי' מלך
להיות עם יש ושיבוטל אח"כ והיינו קבעום"ש וכשאינ ירא'
זהו מרידה משא"כ אה' רק מ"מ דינא רפיא אבל יש עונש
בעוה"ז או בניהנם.

ב) ובזה יזכר הטעם לגודל העונש על ביטול ת"ת שהוא
הדבר התלוי בדיבור בפה לבד יותר מעל כל עבירות

חמורות במעשה וכמשארז"ל וויתר הקב"ה על ע"ז וג"ע וש"ד
ולא וויתר על ביטול תורה כו' כי הנה באמת מע' גדולה ויתרה
יש בעסק התורה מה שאין בכל המצות כולן והוא שבעסקו בתו'
הרי זה עצמו הוא כמו בחי' ביטול והוא פטור אז מביטול ויראה
שצ"ל בו בתמידות כי הרי מה הוא קורא ושונה הרי חכ' ה'
ית' הן מקרא והן משנה הכל הוא חכ' ית' וכשקורא ושונה
בזה הוא מעיין בשכלו בחכ' זו שהיא חכ' המלך מלכו ש"ע
וה"ז בחי' ביטול בשכל שמינע שכלו לא לו אלא מתחכם
בחכ' ה' עם היות שהגוף אינו בטל אבל השכל שבו הוא בבחי'
ביטול שמתאמץ ומתחכם בחכ' ה' ולא ככל המחשבו' והתחבולו'
שמתחכם בהם לגרמי' ולכן בשעת העסק בתו' פטור מן היראה
והביטול שצ"ל בו כל שעה ורגע בל' יהי' מורד במלך ח"ו
כי עסק זה עצמו הוא בחי' ביטול שמבטל שכלו וחכמתו להתחכם
בחכ' המלך וא"כ אין עליו משפט עונש עבור חסרונו היראה
משא"כ מיד כשאינו עוסק בתו' הרי בכל מה שעוסק ובכל מה
שמתחכם זולת חכ' ית' הוא דבר שלגרמי' וה"ה בחי' יש
בשעת מעשה וא"כ צ"ל בו בחי' הביטול להיות ירא ובטל
למלך בל' יהי' מורד במלך ח"ו וד"ז הוא קשה מאד להיות
נשמר אפיו רגע א' מן הביטול שכשיפסיק אפיו רגע א' מן
הביטול נס' מורד במלך באותו רגע ויש עליו אז משפט עונש
ואפיו במלאכיו יש דין ועונש כמו שיסוד הפייטן ומלאכיו יחפזו
ויאמרו הנה יום הדין לפקד על צבא מרום בדין כי לא יזכו
בעיניו בדין ובוודאי שאינו על מעשי' בפו"מ כי כלום יצה"ד
יש ביניהם או כלום עשי' יש ביניהם. והיינו מחמת עול מלכות
שצריכים לקבל עליהם תמיד הוא בחי' הביטול והיראה שע"ז
יש משפט ודין עליהם אם קימו וסבלו עליהם כראוי ולכן נא'
שמים לא זכו בעיניו ובמלאכיו ישים תהלה מפני שאין הירא'
כדבעי למחוי ומכ"ש בכו"ד שא"א לצאת י"ח הביטול וחיראה
כמה שצ"ל ומחמת זה יש עונש אם בגיהנם אם בעזה"ז, משא"כ
העוסק בתורה פטור באותה שעה מחובת היראה מטעם הנ"ל.

(ג.) ומחמת זה ארז"ל ה' בעיניך כרשע ואפי' כל העולם
 כולו אומרים לך צדיק אתה כי פשיטא שאינך יוצא
 ידי חובת יראה כרבעי וא"כ הרי אתה מורד במל' באותה שעה
 וזהו כרשע כו' ואעפ"כ אינך צ"ל מזה בעצבות ח"ו ולא מצד
 קלות דהיינו שאע"פ שהוא כרשע אין הדבר שקול בעיניו
 להצטער ע"ז אלא אדרבא כי באמת יש לו מרירות מזה רק
 שאעפ"כ הוא שמח וטוב לב מצד יתרון תגבורת השמחה מצד
 אחר שאזי בטלה היא המרירות שצ"ל מצד חסרון עבודתו
 וכאין ואפס הוא נחשב מחמת גודל השמחה מאותו הדבר עד
 מאד והוא כי הנה אף גם שהוא בעיניו כרשע וידע שיסבל עונש
 מחמת זה הנה זה הדבר נוגע רק לנה"ב שהיא הנכוית באש
 של גיהנם כי הנה"א אין אש של גיהנם אפי' רוחני' האש שולט
 בה להיותה חלק אלוק ממעל רק בנה"ב הוא שולט ואותה הוא
 אוכל ואעפ"כ היסורים מגיעים לנה"א לפי שמתלבשת בנה"ב
 וכמו שאש הגשמי אף שאינו נוגע רק לבשר אדם הגשמי מ"מ
 מכאיב ג"כ לנה"ב לפי שהיא מלובשת בדם ובשר כו' ואמנם
 ענין הגיהים ידוע שאינו בבחי' נקמה ח"ו רק שהוא מצרף
 את הגפש החוטאת להוציא כתמים הנעשים בה ע"י הפשעים
 והעוונות וגיהנם של אש מלבן ומוציא הכתמים הבאים ע"י
 יסוד האש של הנה"ב כמשל מי שנכווה רגלו מכניסים אותו
 במקום החם ביותר אזי יוציא מכת חמימות זו וכמו שמוציאים
 כתמים מכנר ע"י ברזל מלובן וגיהנם של שלג מרפא ומוציא
 מכות הנעשים ע"י יסוד המים שבנה"ב, כמשל מי שנקרשה
 רגלו אזי מרפאים אותה ע"י שמכניסים אותה במים קרים
 ובשלג כו' ע"ד הנ"ל ואחר שתצרף הנפש ותהי' נקי' מכל
 סיג הנעשים ע"י העוונות ר"ל כמשפט הראוי כמארז"ל משפט
 השעים בגיהנם י"ב חדש וזה אפי' לרשעים גדולים ומי שהוא
 פחות מזה פוחתין לו כו' אזי תבוא הנה"א להשתעשע בג"ע
 ולהנות מזיו השכינה וידוע משארז"ל גבי אחר מוטב דלדייני'
 וליתי לעלמא דאתי אף גם לג"ע התחתון כי כדאי המה כל
 יסורי גיהנם נגד קורת רוח אפי' שעה א' בג"ע שהוא תענוג

(ד) ואמנם נודע ג"כ מאמר רבותינו ז"ל יפה שעה א' בתשו' ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב וזאת תהי' נחמתו בעניו ומזה באה השמחה הגדולה מאד כי הרי כל הנילו' אלקות שבג"ע אף בג"ע העליון שלמע' מע' כמה רבבות מדרי' מג"ע התחתון אשר גם בשביל קבלת קורת רוח שעה אחת בו כדאי המה כל יסורי גיהנם וגם כל המדרי' גבוה מעל גבוה מג"ע העליון אינו אלא מבחי' זיו בלבד ממנו ית' ונק' זיו השכינה משא"כ מע"ט שבעוה"ז שהן כל המצות שנתנו לו ציצית ותפילין כו' הרי בהם וע"י ממשיכים עצמות א"ס ב"ה שאין אותו הזיו ערד אליו כלל וכלל ובודאי שהוא תענוג עצום ונפלא בבחי' א"ס ממש שאין כל התענוגים דג"ע ערוד אליו כלל וכלל עם היות שאין התענוג נרגש בהם עתה הנה ע"ז נא' צדיק באמונתו יחי' וכמא' רבותינו ז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו בחי' הארת התענוג שבג"ע שנהנים ממש ומרגישים התענוג, ונק' קבלת פרס אבל הוא רק פרס בלבד מל' פרוסה כלו' מעט מזער לגבי עצם התענוג דא"ס ב"ה וכלא ממש הוא חשיבא לגבי' אלא הו' כעבדים המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס והוא בחי' תענוג שבמצות שנמשך א"ס ב"ה בעשיית המצוה אף שאינו מרגיש התענוג עליון זה והמשכה זאת הנה היא הנותנת כי לפי שהוא המשכת עצמיות תענוג עליון א"א להיות מורגש לגברא בע"ג וא"א להיות נהנין רק מתענוג שבגבול זע"ז נא' צדיק באמונתו יחי' מן האמונה בלבד שמאמין שנמשך עצמי' התענוג עליון יחי' יותר מקבל' התענוג מבחי' זנו השכינה בג"ע אף שנהנין שם ממש וכמשל מי שיש לו הרבה מרגליות מכוסים בכיסו ששמח יותר במציאותם ממעט זהב הנראה לעינים וזהו שאמר אשר קדשנו במצותיו אשר מל' אשרי הוא בחי' עצמי' התענוג עליון הנק' ע"ס שמשם נמשך להיות אשר קדשנו במצותיו כו' והנה בהתבוננות זו יבוא לידך שמחה גדולה ועצומה אשר כ"כ נמשך על הנה"א מה שאינו מושג אפי'

לעליונים וכל' הזה אמר הבעש"ט ז"ל אפי' מלאך מיכאל הגדול שבמלאכים הי' נותן כל עבודתו והשגתו באלקות אפי' רק עבור מצות ציצית אחת מדר' ציציות שיש לכל א' מישראל כי השגת מיכאל הוא בחי' שבאה בהשתל' בעולם הבריאה שהנא בחי' גבול משא"כ בחי' הציצית הן בחי' שער רישי' כעמר נקי שהוא בחי' המשכת אוא"ם ב"ה שלמע' מהשתל' וכן כיוצא בזה בכל המצות וזהו הנק' שמחה של מצוה שהוא עיקר עבודת האדם בעוה"ז וע"ז נא' תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה ובטוב לבב כו' כי מאד צ"ל שמחה וטוב לבב בשמחה עזה מהמשכת עצמי' אוא"ם ב"ה ע"י המצות שאין כל העולמות ערד אליו כלל כו' ולכן אף שיהי' בעיניו כרשע וידע שיקבל עונש בגיהנם עבור זה או יסורי עוה"ז אעפ"כ יהי' שמח וטוב לב משמחה של מצוה הנ"ל כי הרי כל יסורי גיהנם כדאי אפי' נגד קורת רוח שעה א' בג"ע התחתון אצ"ל בג"ע העליון כו' עאכו"כ נגד המשכת עצמי' אוא"ם ב"ה על כל מצוה שאין כל התענוגים עליונים גם מה שלמע' מעלה מג"ע העליון לא יעריך אליו כלל וכלא ממש חשיבי' ולכן צ"ל שמח וטוב לב ואעפ"כ יהי' כרשע בעיניו מצד חסרון היראה כנ"ל ושגם ידע כי מגיע מזה עונש לנה"ב אבל שמחה תקיעא בלבאי מסטרא דא ואינם תרתי דסתרי כלל כו' וד"ל.

(ה) ובכל זה יובן מה שאמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו כשחלה ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים א' של גיהנם וא' של ג"ע ולא אבכה כו' אשר לכאו' הוא פלא איד רבי יוחנן בן זכאי שלא הניח דבר קטון ודבר גדול כו' ופשיטא שהי' סו"מ ועש"ט בתכלית נסתפק שמא יוליכוהו לגיהנם ח"ו אך הענין מצד הנ"ל שיש עונש מלמע' גם לא עבור מעשה בלבד רק מחמת חסרון היראה והביטול שאז נק' מורד במלך וכנ"ל שאפי' במלאכים ישים תהלה מפני שאין הביטול כדבעי, אך העוסק בתו' פטור מזה בשעה שעוסק ואולי ד' יוחנן בן זכאי הי' לו איזה זמנים שהוצרך לבטל מת"ת אף גם שמסתמא הי' באופן שהי' מותר לבטל מ"מ אף שאין עליו אשמה מצד

עון הביטול ח"ו אבל לא נפטר מן הירא' והביטול שצ"ל בו או מיד שאינו עוסק בתו' אף גם אם הוא במותר כו' ואולי לא יצא ח"ו כמו שצ"ל ולכן נתיירא ובכה ואמר איני יודע באיזה דרך מוליכין אותי. אך כ"ז הוא לפני מותו. ממש שהוא השעה הסמוכה לכניסה בב' דרכים או בדרך זה כו' ח"ו אז בכה משא"כ כשהי' בחיים חיותו בכל יום ויום הי' שמח בתכלית אף שבודאי קיים מא' רז"ל הי' בעיניו כו' ונסתפק גם אז אולי יהי' לו עונש מ"מ גברה בו שמח' של מצוה בהמשכ' אוא"ס ב"ת ע"י קיום כל מצוה ומצוה על המרירות כו' וכנ"ל באריכות אלא שעה אחת לפני מותו בכה וד"ל.

ונלע"ד ... שזהו שצוה לתלמידיו יהי רצון שיהי' מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם כי מחמת מורא שמים בלבד שנסתפק אם יצא י"ח. הוא שהי' אומר איני יודע באיזה דרך כו' ולכן ברכם יתי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם וד"ל.

— — —